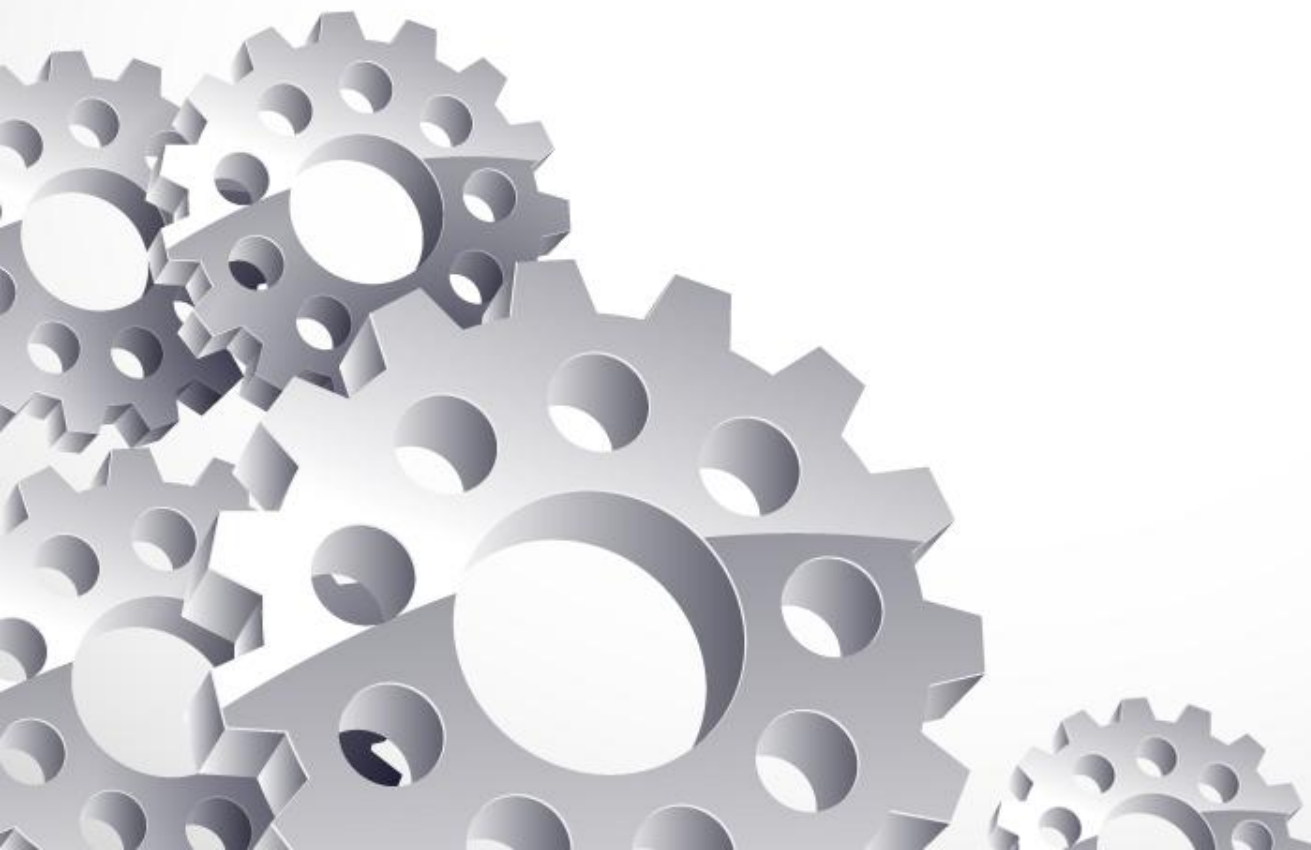

Euristiniai poriniai sekų palyginiai

Daugybinis sekų palyginys

FASTA algoritmas

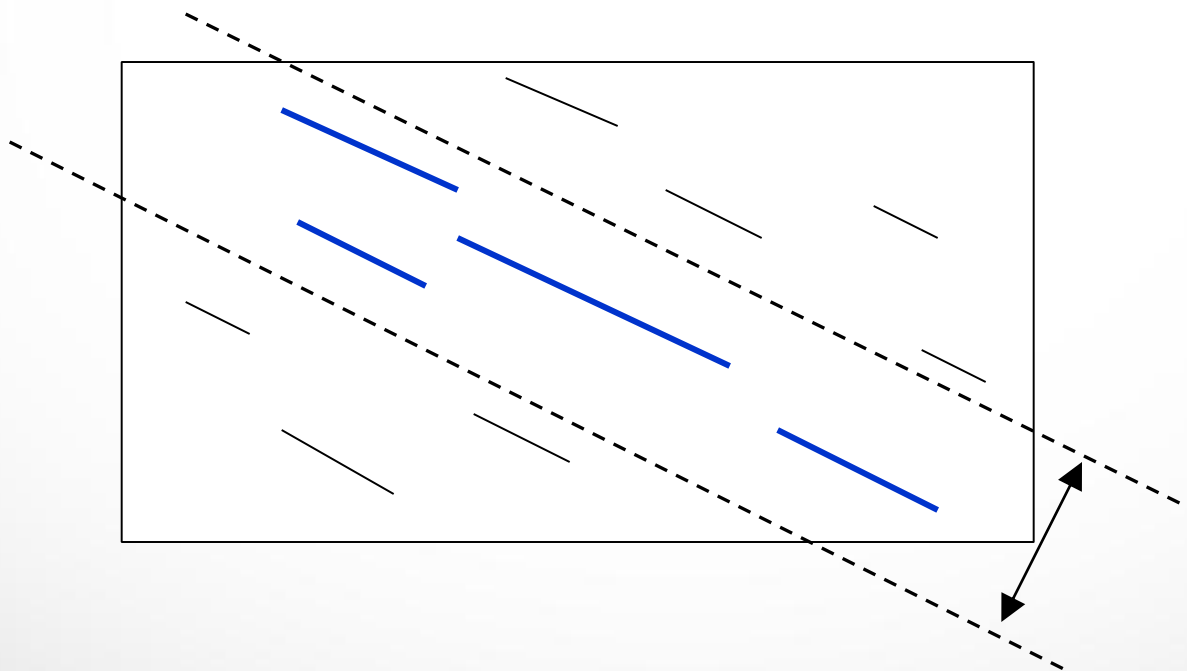
- DP algoritmas atlieka daug skaičiavimų bereikšmėje srityje

	G	A	A	T	T	C	A	G	T	T	A
G	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
G	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2
A	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
T	1	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3
C	1	2	2	3	3	4	4	4	4	4	4
G	1	2	2	3	3	4	4	5	5	5	5
A	1	2	3	3	3	4	5	5	5	5	6

- FASTA sutelkia paiešką į įstrižainių sritį

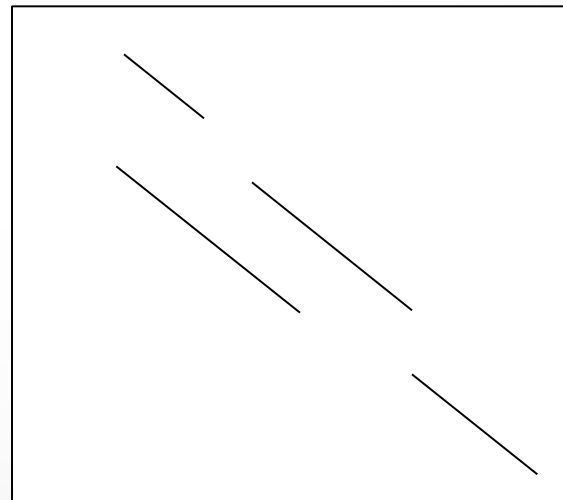
FASTA

- Naudojami artiniai (“heuristika”):
geras lokalus palyginys turi tam tikrą
visiškos sutapimo subseką.

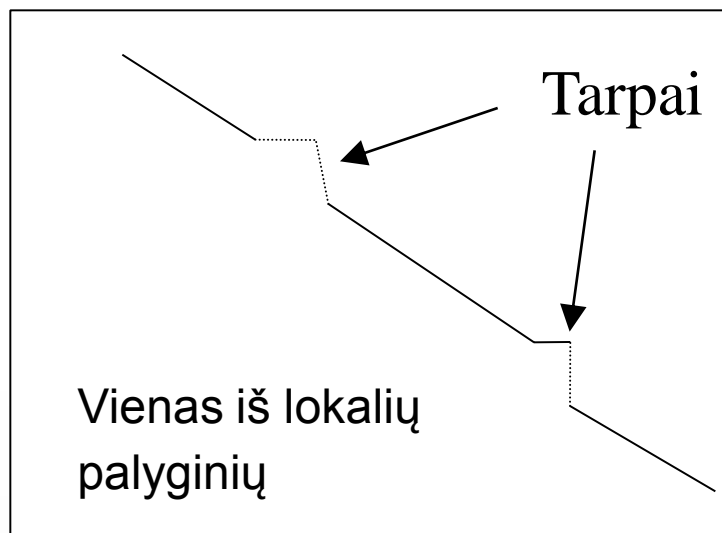
FASTA algoritmas

- Surasti visus “karštus taškus” (ilgio k sekos, kurios idealiai sutampa)
- Galima naudoti “hash” arba “look-up” lenteles
- Atrinkti N geriausių sekų

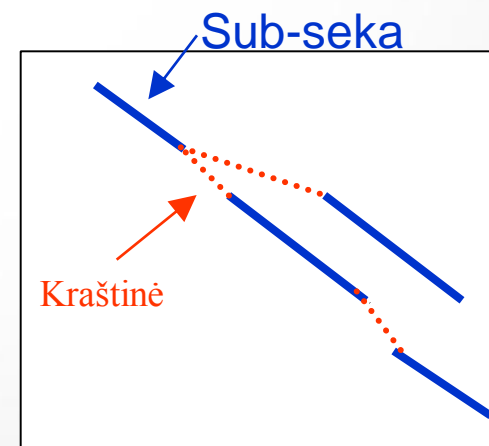
FASTA algoritmas

- Apjungti sub-palyginius atsižvelgiant į tarpus

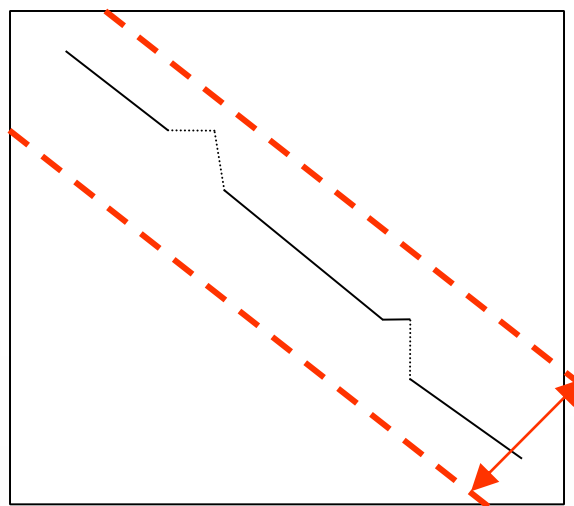
FASTA algoritmas

- Konstruojamas svorinis kryptinis grafas
- Mazgai yra sub-palygininiai
- Kraštinė (u,v) egzistuoja, jei u yra prieš v
- Kiekviena kraštinė turi tarpo baudą (neigiamas svoris)
- Ieškoma maksimalaus svorio kelio

FASTA algoritmas

- **Apribotoje** srityje naudojamasi dinaminio programavimo algoritmais

Juostos plotis
parametrizuotas

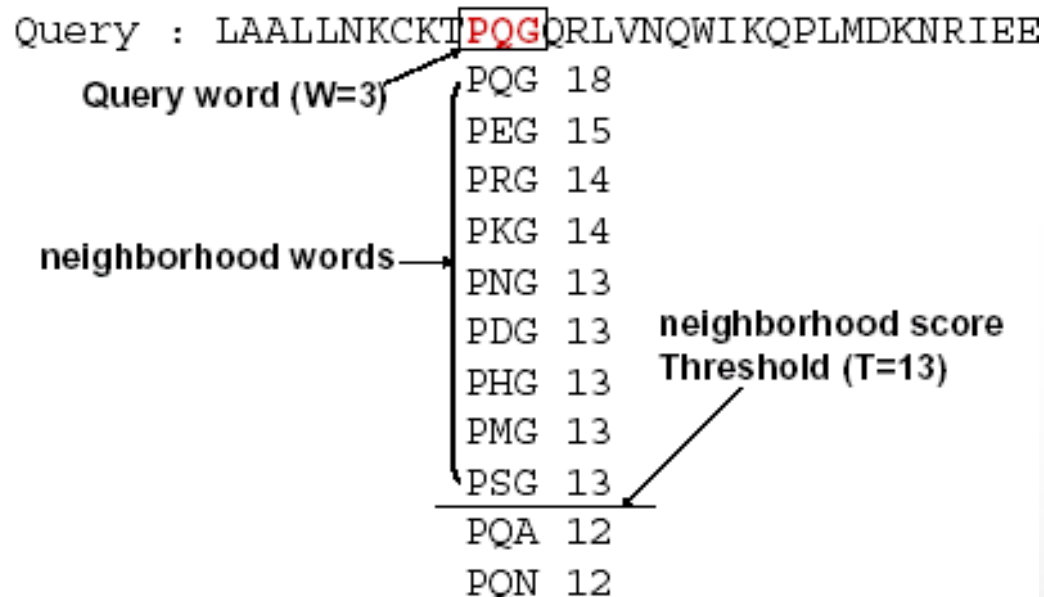
BLAST algoritmas

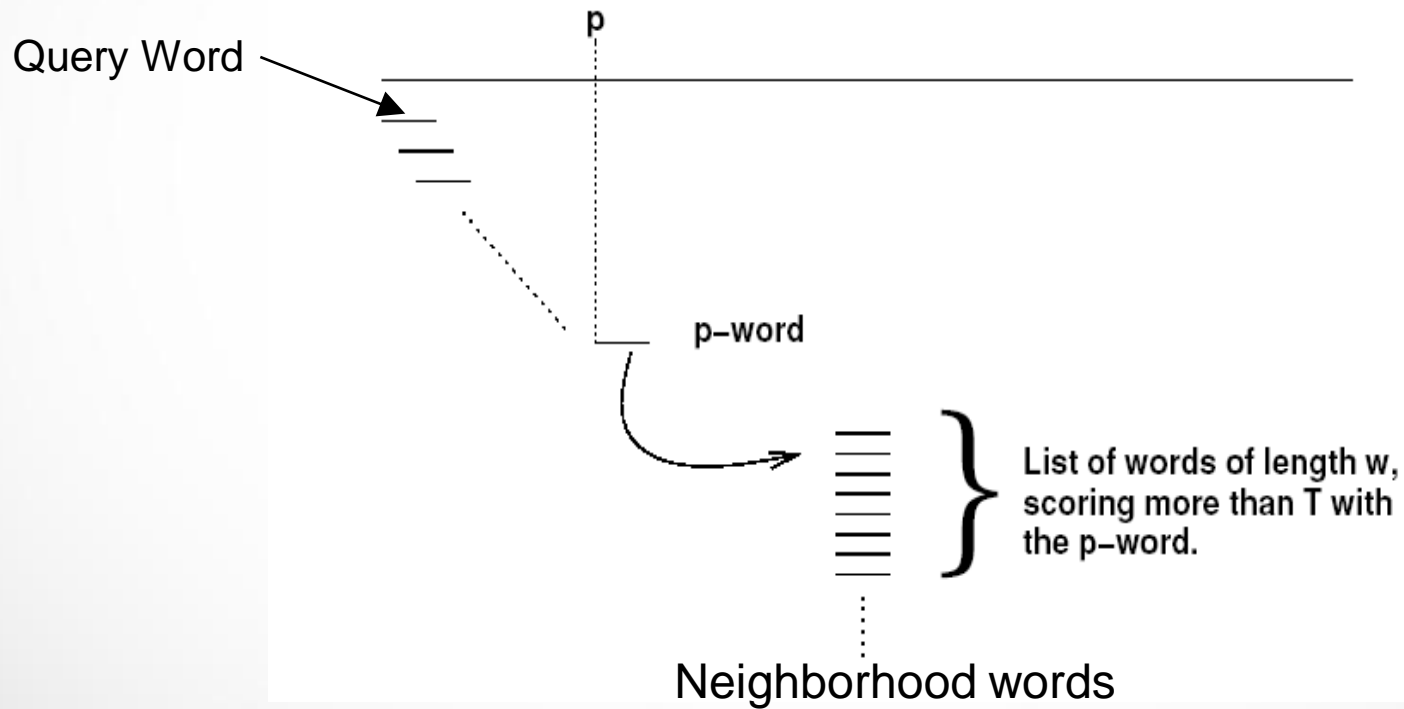
- Kitas heuristinis algoritmas
- Rezultatai įvertinami statistiškai
- Remiasi prielaida, kad homologinės sekos turi trumpų sekų porų su dideliais įverčiais.
- Šiuos trumpus segmentus algoritmas praplečia į abi puses kad būtų gautas optimalus palyginys

BLAST algoritmas

- Paruošiamieji darbai:
 - 1 žingsnis – paruošti daugiausiai taškų turinčius žodžius iš užklausos sekos

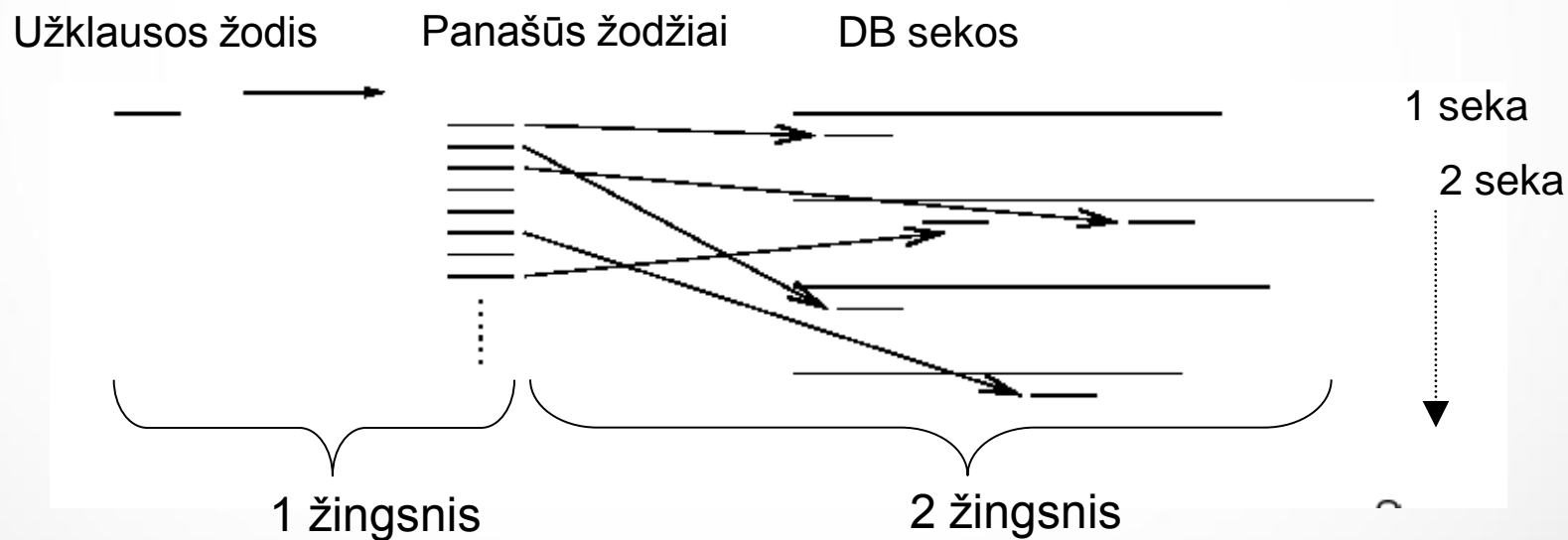

BLAST algoritmas

BLAST algoritmas

- 2 žingsnis – paieška sekų duomenų bazėje. Kiekvienam žodžiui iš sąrašo randami tikslūs radiniai DB

BLAST algoritmas

- Galima naudotis hash-lentelėmis

žodžiai

position	1	2	3	4	***
Neighbor words	LAA	AAL	ALL	LLN	
	LAG	AAA	AAL	LVN	
	AAA	AGL	ALA	LLD	***
	LGA	GAL	GLL	LLE	
	IAA	AAV		VVN	
		AAI			
		AGL			

Hash lentelė

word	position
AAA	1, 2, 15, 16...
AAL	2, 3, 10, 11...
AAA	2, 15, 43...
LAA	1, 5, 7, ...
GLL	3, 8, 34, ...
VVN	4, 21, 25, ...
:	:

Seq_XYZ: HVTGRSAF-FS **YYG** YGCYC **GLG** TGKGLPVDATDRCCWA
 | | | | | | | | | | | | | | |
Query: QSVFDYI **YYG** CYCGW **GLG** -GK--PRDA

E-val= 10^{-13}

- 3 žingsnis – optimalaus palyginio paieška.
- Naudojami dviejų žodžių sutapimai, kaip inkarai palyginio konstravimui

BLAST algoritmas

- 4 žingsnis – palyginio statistinio reikšmingumo įvertinimas. Palyginio plėtimas stabdomas, kai E-reikšmė būna didesnė nei ribinė. Toks rastas segmentas vadinamas didelio įverčio segmentu (High Scoring Segment Pair, HSSP, HSP)

BLAST algoritmas

- E- reikšmės apibrėžimas:

Tikėtinas HSP, kurių įvertis didesnis nei S, skaičius

$$E = K * n * m * e^{-\lambda S}$$

K , λ nuo modelio priklausančios konstantos

n , m užklausos ir sekos ilgiai

Algoritmų palyginimas

- Užklausos ilgis – 153
- DB dydis – 5997 sekos

Algoritmas	Trukmė
D.P	16.989 [s]
FASTA	0.618 [s]
BLAST	0.118 [s]

Algoritmų palyginimas

- Dinaminis programavimas:
 - Jautriausias algoritmas
 - Panaudojama visa informacija
 - Algoritmas lėtas
 - Naudojamos ir bereikšmės sritys

Algoritmų palyginimas

- FASTA
 - Mažiau jautrus nei DP ir BLAST
 - Naudojama dalinė informacija pagreitinant skaičiavimus
 - Rezultatai nevertinami statistškai
 - Žymiai greitesnis nei DP

Algoritmų palyginimas

- BLAST
 - Jautresnis nei FASTA
 - Rezultatai įvertinami statistiškai
 - Greitesnis nei FASTA. Atsižvelgiant į rezultatų patikimumą atmetamas triukšmas ir tokiu būdu sutrumpėja skaičiavimo laikas

Porinio palygininimo generalizacija

- Dviejų sekų palyginys - dvimatė matrica.
- Analogiškai palyginimą iš trijų sekų galima pavazduoti optimalaus kelio trajektorija trimatėje matricoje.

A T _ G C G _

A _ C G T _ A

A T C A C _ A

- Įvertis - kuo mažiau varijuoja stulpeliai tuo geresnis palyginimas.

Palyginiai= Keliai

- Palyginam tris sekas: ATGC, AATC, ATGC

	A	--	T	G	C
--	---	----	---	---	---

	A	A	T	--	C
--	---	---	---	----	---

	--	A	T	G	C
--	----	---	---	---	---

Palyginimo kelias

0	1	1	2	3	4
	A	--	T	G	C

x koordinatė

	A	A	T	--	C
--	---	---	---	----	---

	--	A	T	G	C
--	----	---	---	---	---

Palyginimo kelias

- Align the 3 sequences: ATGC, AATC, ATGC

0	1	1	2	3	4
---	---	---	---	---	---

	A	--	T	G	C
--	---	----	---	---	---

0	1	2	3	3	4
---	---	---	---	---	---

	A	A	T	--	C
--	---	---	---	----	---

	--	A	T	G	C
--	----	---	---	---	---

x koordinatė

y koordinatė

Palyginimo kelias

0	1	1	2	3	4
	A	--	T	G	C

0	1	2	3	3	4
	A	A	T	--	C

0	0	1	2	3	4
	--	A	T	G	C

x koordinatė

y koordinatė

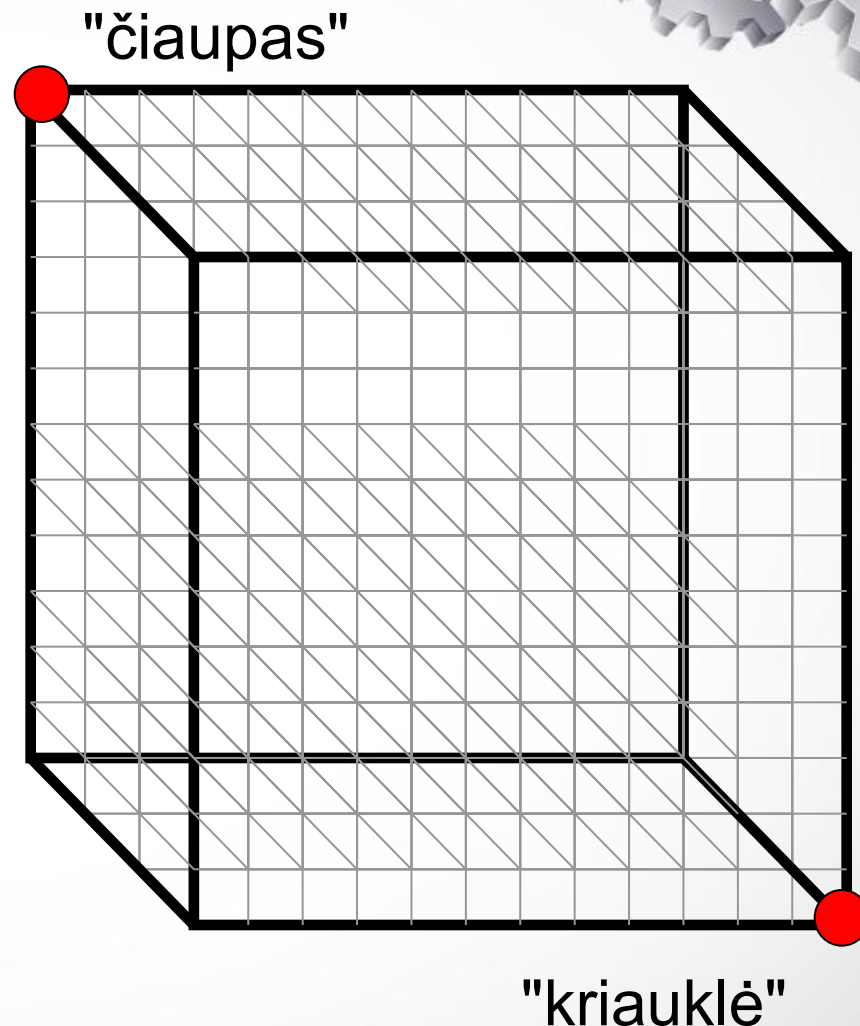
z koordinatė

- Atitinkamas kelias (x,y,z) erdvėje:

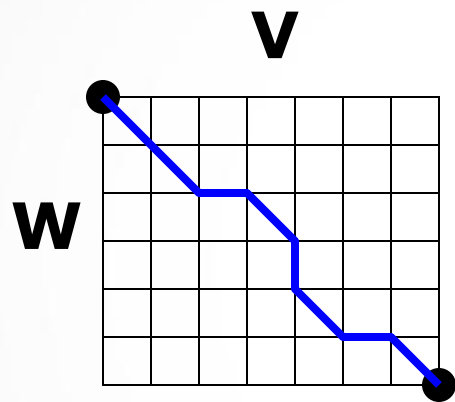
$(0,0,0) \rightarrow (1,1,0) \rightarrow (1,2,1) \rightarrow (2,3,2) \rightarrow (3,3,3) \rightarrow (4,4,4)$

Trijų sekų lyginimas

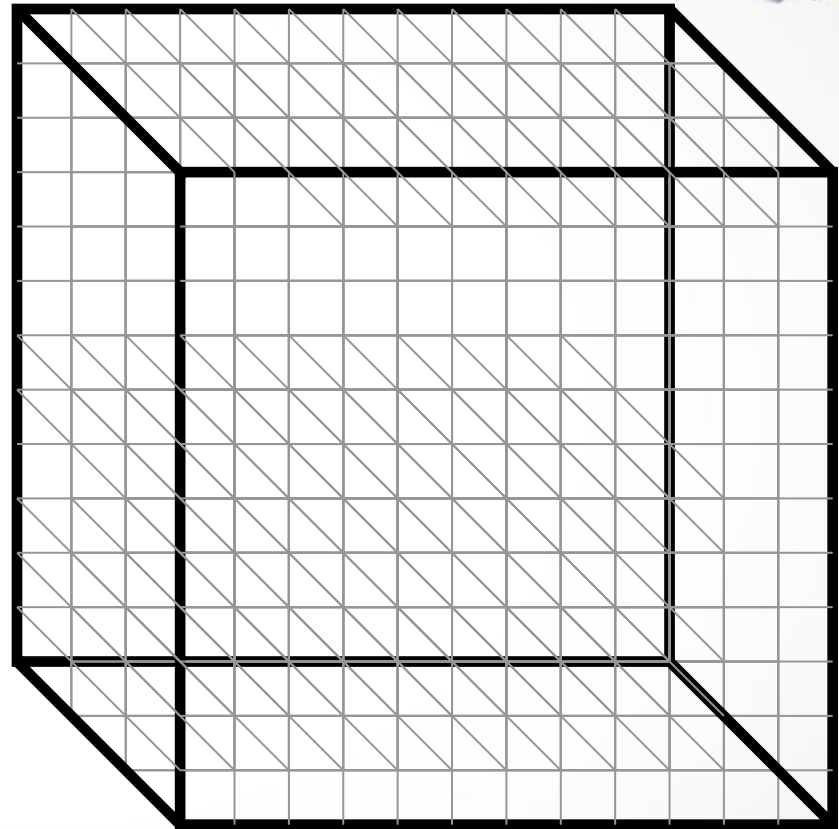
- Ta pati strategija, kaip ir 2-jų sekų atveju
- Naudojamas 3-D "Manheteno kubas", kur kiekviena lyginama seka sutapatinama su koordinačių ašimi.
- Globaliam sulyginimui gauti einama nuo pradžios čiaupo iki kriauklės.

2-D vs 3-D Palyginimo tinklelis.

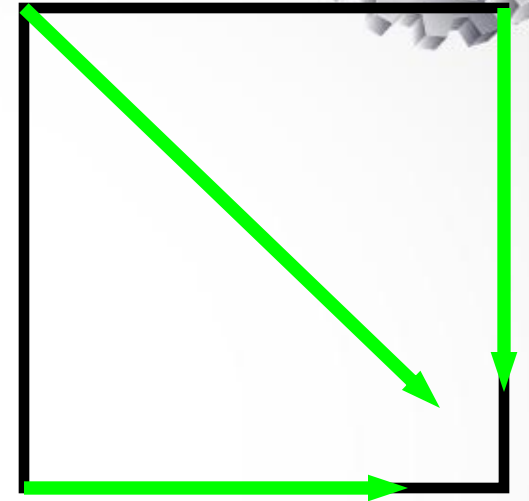
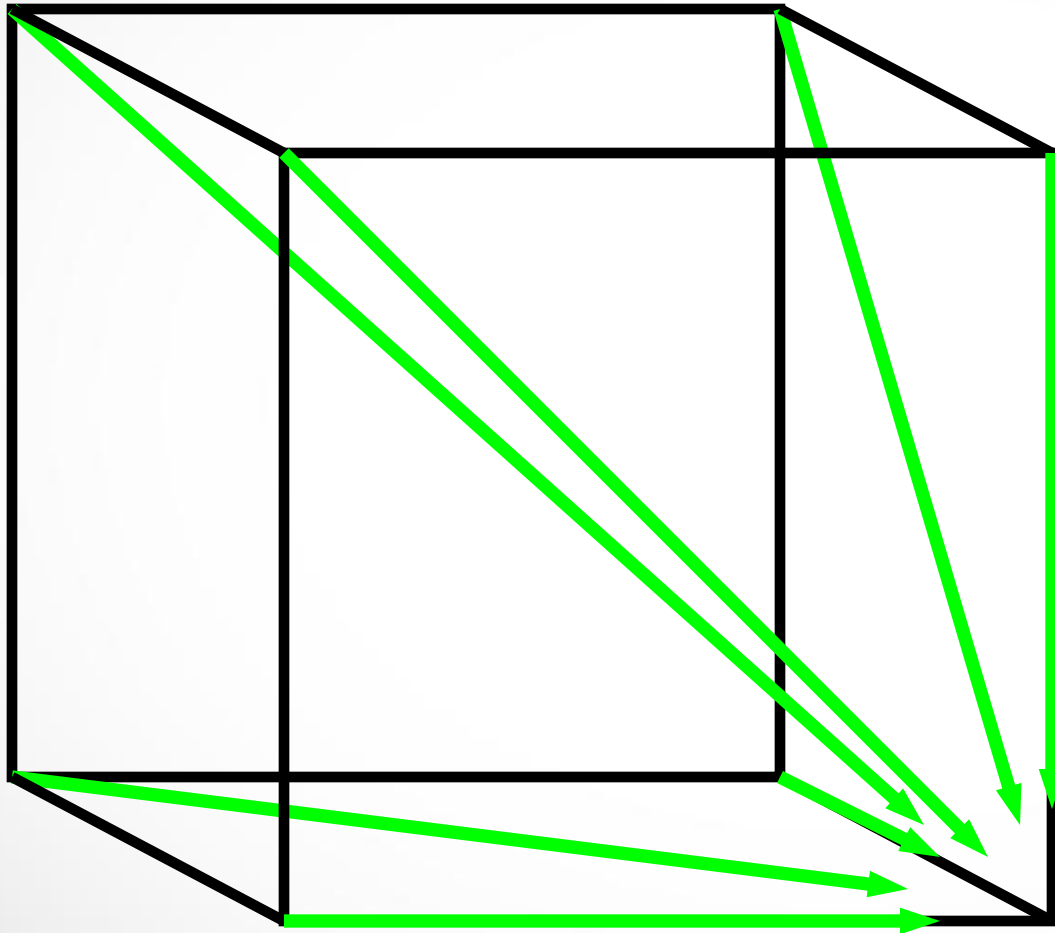

2-D grafas

3-D grafas

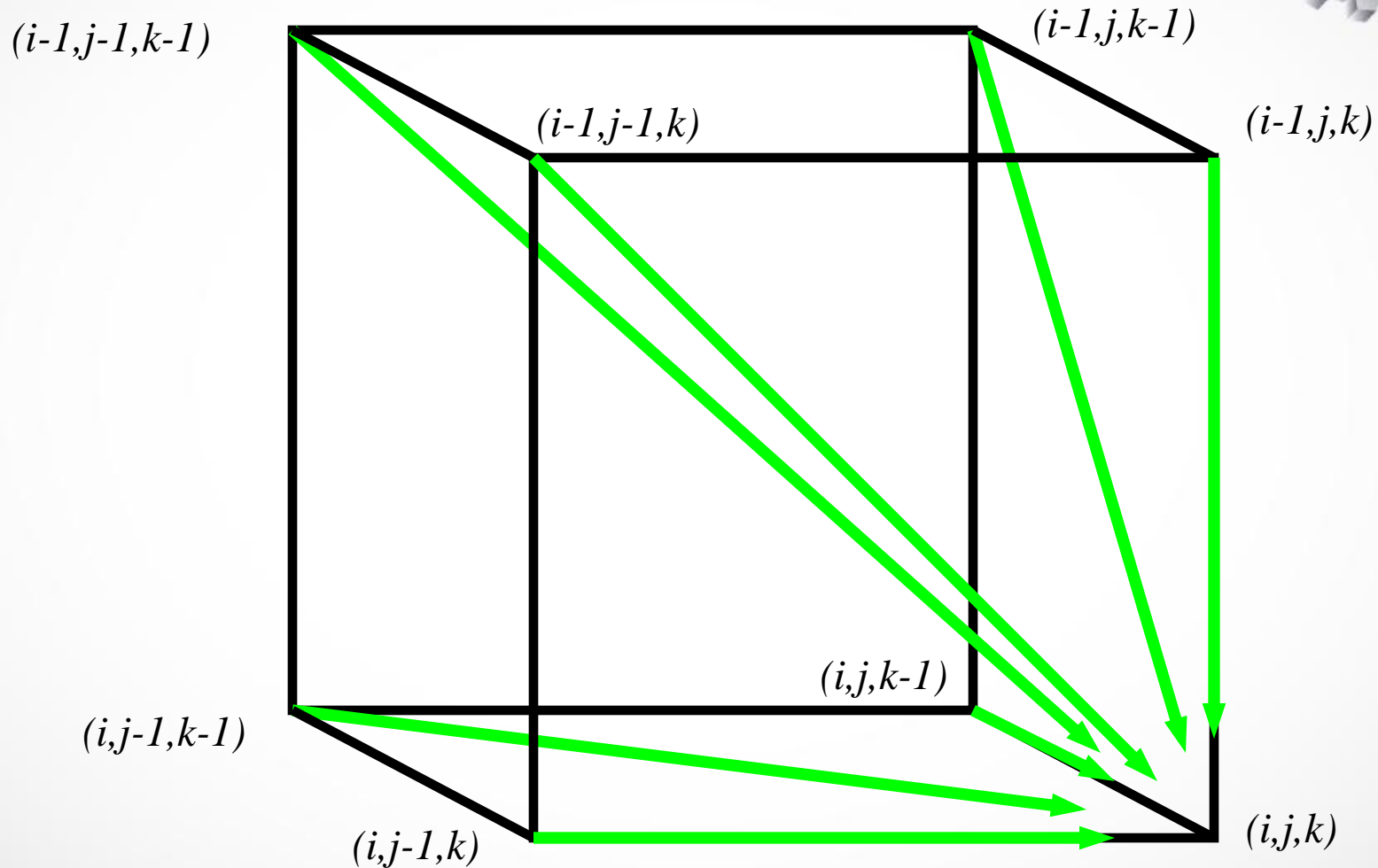
3-D vs 2-D palyginimo celė

2-D, 3 viršūnės
vienam lyginimo
vienetui

3-D, 7 viršūnės
vienam lyginimo
vienetui

3-D sulyginimo celės architektūra

Daugybinis palyginys: Dinaminis programavimas

- $s_{i,j,k} = \max \left\{ \begin{array}{l} s_{i-1,j-1,k-1} + \delta(v_i, w_j, u_k) \\ s_{i-1,j-1,k} + \delta(v_i, w_j, _) \\ s_{i-1,j,k-1} + \delta(v_i, _, u_k) \\ s_{i,j-1,k-1} + \delta(_, w_j, u_k) \\ s_{i-1,j,k} + \delta(v_i, _, _) \\ s_{i,j-1,k} + \delta(_, w_j, _) \\ s_{i,j,k-1} + \delta(_, _, u_k) \end{array} \right\}$

kubo diagonalė nėra tarpų

plokštumų diagonalės tarpas vienoje sekoje

kraštinės diagonalės tarpas dvejose sekose
- $\delta(x, y, z)$ įvertis 3-D įverčių matricoje

Daugybinis palyginys: vykdymo laikas

- 3-jų n ilgio sekų palyginimas, globalaus palyginimo laikas $7n^3$; $O(n^3)$. (*7-nios diagonalės*)
- k sekoms, atitinka k -dimensijų paieškos matricą, kurios apskaičiavimo laikas $(2^k-1)(n^k)$; $O(2^k n^k)$
- Klasikinis dinaminis programavimas lengvai pritaikomas ir išplečiamas daugeliui sekų, bet yra nepraktiškas dėl eksponentiškai didėjančių laiko sąnaudų.

Daugybinio palyginio profilinė išraiška.

	-	A	G	G	C	T	A	T	C	A	C	C	T	G
	T	A	G	-	C	T	A	C	C	A	-	-	-	G
	C	A	G	-	C	T	A	C	C	A	-	-	-	G
	C	A	G	-	C	T	A	T	C	A	C	-	G	G
	C	A	G	-	C	T	A	T	C	G	C	-	G	G
A		1					1			.8				
C	.6				1			.4	1		.6	.2		
G			1	.2						.2			.4	1
T	.2					1		.6					.2	
-	.2			.8							.4	.8	.4	

Daugybinio palyginio profilinė išraiška.

-	A	G	G	C	T	A	T	C	A	C	C	T	G
T	A	G	-	C	T	A	C	C	A	-	-	-	G
C	A	G	-	C	T	A	C	C	A	-	-	-	G
C	A	G	-	C	T	A	T	C	A	C	-	G	G
C	A	G	-	C	T	A	T	C	G	C	-	G	G

A		1				1			.8				
C	.6				1		.4	1		.6	.2		
G			1	.2					.2			.4	1
T	.2					1	.6					.2	
-	.2			.8						.4	.8	.4	

Praeityje lyginom seką su seka.

Ar galima lyginti seką su profiliu?

Ar galima lyginti profilį su profiliu?

Lyginant palyginius

- Ar galim sulyginti du palyginimus?

x	GGGCACTGCAT	
y	GGTTACGTC--	Palyginimas 1
z	GGGAACCTGCAG	
w	GGACGTACC--	Palyginimas 2
v	GGACCT-----	

Lyginant palyginius

- Ar galim sulyginti du palyginimus?
- Galim naudoti atitikamus palyginimus...

x GGGCACTGCAT

y GGTTACGTC--

z GGGAACTGCAG

w GGACGTACC--

v GGACCT-----

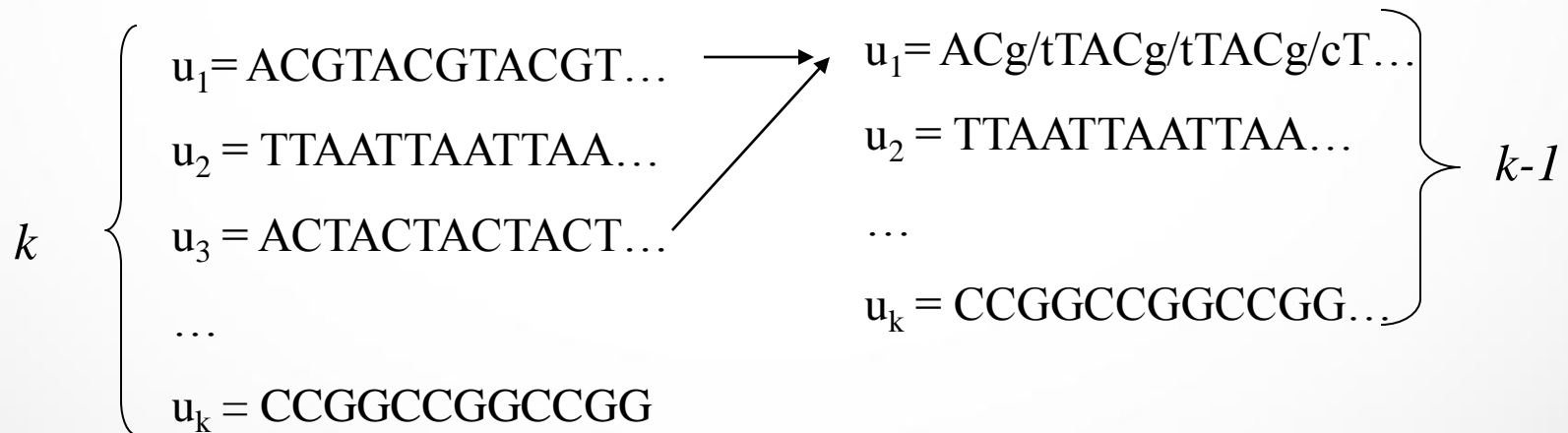
Apjungti palyginiai

Daugybinis palyginis: "godusis" sprendimas

- Pasirink labiausiai panašią sekų porą ir apjunk ją į profilį, k sekų sulyginimą paverčians į $k-1$ sekų/profilių palyginimą.

Kartojimas

- Euristinis "godusis" metodas:

"Godusis" sprendimas: Pavyzdys

- Turim keturias sekas:

s1 GATTCA

s2 GTCTGA

s3 GATATT

s4 GTCAGC

"Godusis" spreindimas: Pavyzdys (tesinys)

- Yra $\binom{4}{2} = 6$ galimi palyginiai

s2 **GTC**TGA
s4 **GTC**AGC (score = 2)

s1 **GAT**CA--
s4 **G-T-CA**GC (score = 0)

s1 **GAT-T**CA
s2 **G-TCT**GA (score = 1)

s2 **G-TCT**GA
s3 **GATAT-T** (score = -1)

s1 **GAT-T**CA
s3 **GATAT-T** (score = 1)

s3 **GAT-ATT**
s4 **G-TC**AGC (score = -1)

"Godusis" sprendimas: Pavyzdys (tesinys)

s_2 ir s_4 yra panašiausi, apjungiam:

s_2	GTC TGA	}	$s_{2,4}$ (profilis)	GTC t/a Ga/c A
s_4	GTC AGC			

naujas 3 sekų palyginiai:

s_1	GAT	T	C	A
s_3	GAT	A	T	T
$s_{2,4}$	GTC	t/a	G	a/c

Progresyvus lyginimas

- *Progresyvus lyginimas* yra "godžiojo" algoritmo variantas su kiek inteligentiškesniu pasirinkimu, kurias sekas reikia pirmiausiai apjungti.
- *Progresyvus lyginimas* veikia gerai artimoms sekoms, bet nutolusioms sekoms veikia prastai:
 - Sekos jau sudarytuose profiliuose yra fiksluojamos.
 - Lyginame sekas naudodami profilius.

ClustalW

- Populiarus ir dar dabar naudojamas algoritmas.
- 'W' reiškia 'weighted' (atskiros palyginio dalys turi skirtingus svorius).
- Trijų žingsnių algoritmas
 - 1.) Apskaičiuojam visus galimus porinius palyginius.
 - 2.) Suklasterizuojam sekas pagal panašumą kurdami medį palyginimo "gida".
 - 3.) Kuriam palyginį apjungdami ir lygindami sekas pagal medį.

Žingsnis 1: Poriniai palyginimai

- Palygina kiekvieną seką su kiekviena. Sukuriama identiškumų matricą.
- Identiškumų matrica = tikslus sutapimas / porinio palyginio ilgis

	v_1	v_2	v_3	v_4
v_1	–			
v_2	.17	–		
v_3	.87	.28	–	
v_4	.59	.33	.62	–

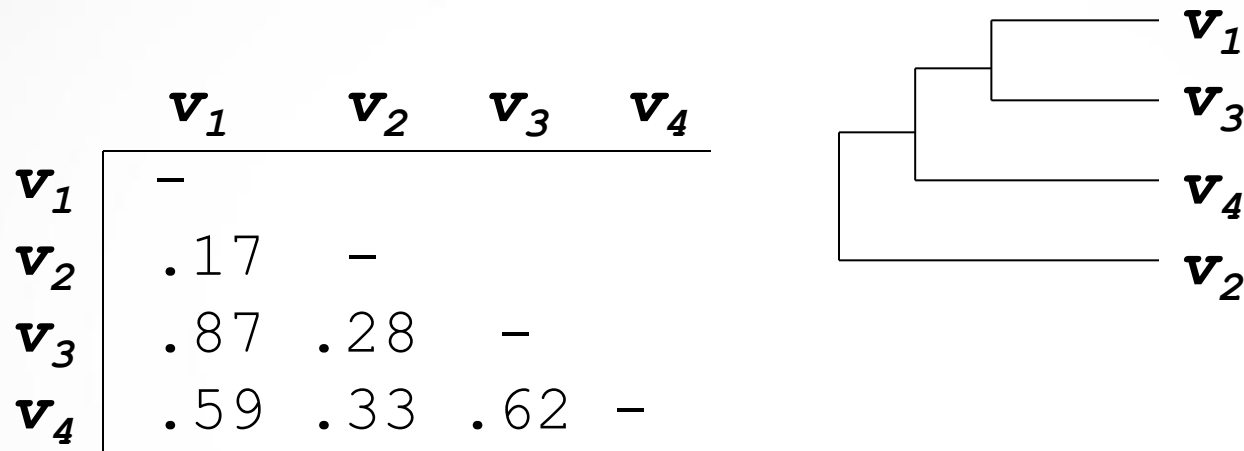
(.17 reiškia kad 17 % identiška)

Žingsnis 2: Medis - palyginimo "gidas"

- Sukuriamas medis pagal apskaičiuotą identiškumų matricą
- ClustalW naudoja artimiausių kaimynų apjungimo metodiką (jau aptarta).
- Naudojamas medis grubiai atititinka evoliucinius ryšius.

Žingsnis 2: Medis - palyginimo "gidas" (ę)

Skaičiuojam palyginimą:

$V_{1,3}$ = alignment(v_1, v_3)

$V_{1,3,4}$ = alignment($(V_{1,3}), v_4$)

$V_{1,2,3,4}$ = alignment($(V_{1,3,4}), v_2$)

Step 3: Progresyvus lyginimas

- Sulyginam dvi panašiausias sekas
- Sekdami medžiu pridedam paeiliui kitas sekas prie palyginio (profilio - sekos lyginimas).
- Esant būtinybei įterpiam tarpus

FOS_RAT	PEEMSVTS-LDLTGGLPEATTPESEEAFTLPLLNDPEPK-PSLEPVKNISNMELKAEPFD
FOS_MOUSE	PEEMSVAS-LDLTGGLPEASTPESEEAFTLPLLNDPEPK-PSLEPVKSISNVELKAEPFD
FOS_CHICK	SEELAAATALDLG----APSPAAAEAAAFALPLMTEAPPAVPPKEPSG--SGLELKAEPFD
FOSB_MOUSE	PGPGPLAEVRDLPG-----STSAKEDGFGWLLPPPPPPP-----LPFQ
FOSB_HUMAN	PGPGPLAEVRDLPG-----SAPAKEDGFSWLLPPPPPPP-----LPFQ
	. . : ** . : . . * : . * * . * ** :

taškai ir žvaigždutės rodo konservatyviausias sritis

Daugybinis palyginys: Įvertis

- Sutapimų skaičius (visiškai sutapatintų stulpelių skaičius)
- Entropijos įvertis
- Suminis porinis įvertis(SP-Score)

Sutapimų skaičiaus įvertis

- Sutapimas skaičiuojamas tik tada, kai visos raidės stulpelyje yra vienodos.

A^AAA

A^AAA

A^AAT

A^ATC

- Geras tik visiškai panašioms sekoms.

Entropijos įvertis

- Apibrėžiam nukleotidų pasikartojimo dažnius stulpeliuose
 - $p_A = 1, p_T=p_G=p_C=0$ (1st column)
 - $p_A = 0.75, p_T = 0.25, p_G=p_C=0$ (2nd column)
 - $p_A = 0.50, p_T = 0.25, p_C=0.25, p_G=0$ (3rd column)
- Compute entropy of each column

$$- \sum_{X=A,T,G,C} p_X \log_2 p_X$$

AAA
AAA
AAT
ATC

Entropija: Pavyzdys

$$\text{entropy} \begin{pmatrix} A \\ A \\ A \\ A \end{pmatrix} = 0 \quad \text{geriausias atvejis}$$

$$\text{entropy} \begin{pmatrix} A \\ T \\ G \\ C \end{pmatrix} = -\sum \frac{1}{4} \log \frac{1}{4} = -4\left(\frac{1}{4} * -2\right) = 2$$

Blogiausias atvejis

Entropijos įvertis

Daugybino palyginio entropija lygi jo stulpelių entropijų sumai

$$\sum_{\text{per stulpelius}} \sum_{X=A,T,G,C} p_X \log p_X$$

Palyginio entropija: Pavyzdys

stulpelio entropija:

$$-(p_A \log p_A + p_C \log p_C + p_G \log p_G + p_T \log p_T)$$

A	A	A
A	C	C
A	C	G
A	C	T

- stulpelis 1 = $-[1 \cdot \log(1) + 0 \cdot \log 0 + 0 \cdot \log 0 + 0 \cdot \log 0]$
= 0

- stulpelis 2 = $-[(1/4) \cdot \log(1/4) + (3/4) \cdot \log(3/4) + 0 \cdot \log 0 + 0 \cdot \log 0]$
= $-[(1/4) \cdot (-2) + (3/4) \cdot (-.415)] = +0.811$

- stulpelis 3 = $-[(1/4) \cdot \log(1/4) + (1/4) \cdot \log(1/4) + (1/4) \cdot \log(1/4) + (1/4) \cdot \log(1/4)]$
= $4 \cdot -[(1/4) \cdot (-2)] = +2.0$

- Palyginio entropija = $0 + 0.811 + 2.0 = +2.811$

Suminis porinis įvertis

Daugybinį palyginį galima suskaldyti į daugelį porinių

x: AC-GCGG-C

y: AC-GC-GAG

z: GCCGC-GAG

Atitinka:

x: ACGCGG-C ; **x:** AC-GCGG-C ; **y:** AC-GCGAG

y: ACGC-GAC ; **z:** GCCGC-GAG ; **z:** GCCGCGAG

Suminis porinis įvertis(SP-Score)

- Tarkim, kad

$$a_i \text{ ir } a_j$$

yra sekos paimtos iš daugybinio palyginio, kuris sudarytas iš k sekų.

- Tegul šio porinio palyginio seka bus:

$$s^*(a_i, a_j)$$

- Šių įverčių suma daugybiniam palyginiui ir atitiks SP-Score:

$$s(a_1, \dots, a_k) = \sum_{i,j} s^*(a_i, a_j)$$

SP-Score skaičiavimas

Daugyninis palygiys iš 4 sekų: 6 poriniai
payginimai

Sekos a_1, a_2, a_3, a_4 :

$$\begin{aligned} s(a_1 \dots a_4) = \sum s^*(a_i, a_j) = & s^*(a_1, a_2) + s^*(a_1, a_3) \\ & + s^*(a_1, a_4) + s^*(a_2, a_3) \\ & + s^*(a_2, a_4) + s^*(a_3, a_4) \end{aligned}$$

SP-Score: Pavyzdys

a_1 ATG-C-AAT
.
 a_k ATCCCATT

Einam per visas įmanomas simbolių poras stulpelyje
ir per visus stulpelius

$$S(a_1 \dots a_k) = \sum_{i,j} s^*(a_i, a_j) \leftarrow \binom{n}{2} \text{ Pairs of Sequences}$$

